

En vild og mangfoldig natur på legepladsen

Natur, udeliv og science

Vi danskere fylder en del her i vores lille tætbefolkede landbrugsland, og der er ikke meget plads til vores vilde natur. Det bliver særligt tydeligt, når de danske rødlistes opdateres, og endnu nogle arter mangler eller er truede af udryddelse.

Heldigvis bliver vi hele tiden klogere på, hvordan vi med enkelte midler kan skabe rum for naturen, fx når vi nedtoner brugen af gift og lader urørt skov sprede sig. Haver, parker og grønne arealer spille også en stor rolle ift. bevarelse af et rigt plante- og dyreliv, og børnehavernes legeplads er ingen undtagelse. Samtidig kan børnene lære en masse om natur og bæredygtighed.

I dette aktivitetsark er ideer til at undersøge livet på jeres legeplads og skabe mere af det. Ikke kun for naturens skyld, men også for børnenes. Der er nemlig masser af læring og (natur-)dannelse i denne proces, og den natur I skaber, kan være grundlag for naturaktiviteter fremover.

FORFATTER: Ida Kryger

FOTOS: Venligst udlånt af Ejnar Bach Sørensen, Lenette Schunck Svendsen samt pædagoger og dagplejere i Grønne Spirer

TEGNER: Bryan d'Emil

Friluftsrådet

Grønne Spirer
www.groennespirer.dk

NATUREN PÅ JERES LEGEPLADS

Naturen vokser frem overalt, men nogle forhold er bedre for naturen end andre. Dyr er afhængige af planter og træer – levende træer og døde træer. Er der ingen planter på legepladsen, finder man kun dyr, der er på gennemfart. Er der kun få slags planter, som fx i en græsplæne, er der også kun få slags dyr. Prøv at se nærmere på forskellige områder af jeres legeplads – hvor er der særligt mange dyr og planter?

AKTIVITET 1 **Find forskellige »biotoper« på jeres legeplads**

Naturen kan inddeles i forskellige levesteder, hvor forskellige organismer trives sammen. Det er fx ikke de samme dyr, der lever i æbletræet som i brændestablen eller komposten. Man taler om forskellige biotoper. I kan lede efter forskellige biotoper på jeres legeplads og tale om, hvad der gror, og hvem der bor netop dér. Måske kan I lave et kort eller en oversigt: Sandkassen, gyngeområdet, buskadset, hjørnet,

æbletræet, plænen og bålstedet. Hvor trives naturen bedst?

Er der nogle områder, I skal tage særligt hensyn til for naturens skyld? Er der områder, som er forbeholdt mennesker? Måske er der endda områder lavet til mennesker men utilsigtet benyttet af dyr? Nogle dyr er eksperter i at tilpasse sig mennesker, og de nyder godt af skraldespande, legehuse og blomsterbede.

NATURRIGDOM MANGFOLDIGHED BIODIVERSITET

Vi ønsker os en rig natur med en stor biodiversitet, og det betyder helt enkelt en natur med plads til mange forskellige slags organismer. En græsmark eller en produktionskov har masser af liv, men kun få forskellige arter.

SE NØJE EFTER

Vi kan kun glædes over mangfoldigheden, hvis vi har øje for den. Derfor er det så vigtigt, at vi bruger tid på at se nøje efter. Et træ er ikke et bare et træ, edderkopper har vidt forskellige smukke mønstre, og den danske natur myldrer med smukke, sære, duftende og stikkende blomsterplanter i alverdens former. Herunder er et par lege, der hjælper børnene med at få øje på mangfoldigheden.

AKTIVITET 2 *Naturbanko*

I kan lave en naturskattejagt, fx ved at lave tingfinder-æggebakker til børnene. I kan også enten printe Grønne Spirers bankoplade eller lave en selv, der passer til jeres legeplads. Det sidste kræver, at en voksen på forhånd fotogra-

ferer eller tegner en bille, en blomst, et træ eller et blad og printer ud til børnene. Alternativt kan I bare samle 5-10 naturting og lægge dem frem, så skal børnene finde dem og udpege hvor de er.

AKTIVITET 3 *Kims leg*

En variation er, at I leger en Kims leg. En voksen finder 5-10 forskellige naturting og gemmer under et klæde. Børnene får lov at kikke i et minut, hvorefter de skal enten nævne eller finde tingene. Legen kan have et tema, fx 5 forskellige blade eller blomster.

BIOBLITZ – HVEM BOR PÅ LEGEPLADSEN

Når I vil vide, hvordan det står til med biodiversiteten, kan I lave en bioblitz. Bioblitz er en biologisk arbejdsmetode og går ud på, at man forsøger at finde alle de forskellige dyr eller planter, der findes på et bestemt område.

AKTIVITET 4 *Bioblitz med blomster*

Det er oplagt at undersøge, hvor mange forskellige blomster og planter I kan finde på jeres legeplads. Nogle af dem er vilde blomster, det vi kalder ukrudt, andre har vi selv sået, fordi vi synes, de er flotte. I kan lave en flot buket med én af hver blomst, I kan også vælge at tegne de forskellige blomster, men I kan også presse planterne og lave jeres eget

herbarium. Et herbarium er en samling af pressede planter, som kan gemmes år efter år. I presser planterne ved at lægge dem i avispapir under en stak bøger eller lignende. Efter en uges tid, er planterne tørre, hvis de ikke var for kraftige. I kan også vælge at laminere de pressede blomster til pynt og til dækkeservietter.

AKTIVITET 5 *Bioblitz med smådyr*

I kan også vælge at se nærmere på dyrelivet. Lav en smådyrs-bioblitz på jeres legeplads og indsamle alle de smådyr, I kan. I skal selvfølgelig passe på dyrene og sætte dem ud igen. De lever mange forskellige steder, og derfor skal I indsamle dem på forskellige måder. Kik under sten og krukke, grav med små knive eller skeer i gamle træstubbe, ryst træer og buske, så dyrene falder ned – læg et hvidt klæde under busken, så I kan samle dyrene. Slå også et net gennem det høje græs, her sidder mange dyr gemt. Når I har samlet ind, kan I prøve at finde ud af, hvor mange forskellige dyr, I har. Prøv at sortere i glas, isbakker og terrarier. Læg lidt jord og pinde ned til dyrene, og husk, at de ikke må stå i solen.

AKTIVITET 6 *Dyrevæddeløb*

Et dyrevæddeløb er en god måde at synliggøre, hvor forskellige dyrene er. Tegn en målskive med ringe og placer et glas med dyrene omvendt midt i målskiven. Når alle er klar, løftes glasset, og dyrene vil nu søge ud over kanten. Hvem er hurtigst og hvorfor?

AKTIVITET 7 *Fugletælling*

Når vi ser på fuglene, er vi faktisk nede på så få forskellige, at det er til at overskue. I kan sagtens lære at kende de fugle, der besøger jeres udearealer. Lok dem til med fodring og fuglekasser og måske vand at drikke. Anskaf en plakat med de mest almindelige havefugle, eller lav en selv ved at printe og klippe ud.

HVAD SYNES I, DER MANGLER PÅ JERES LEGEPLADS?

MAD, VAND OG LEVESTEDER

Alle levende væsner har tre helt basale behov, der skal opfyldes. Både planter og dyr (og for den sags skyld bakterier og svampe) skal have mad, vand og et levested. Levestedet skal være et sted at bo eller gro, et sted hvor man har sine unger og er i fred for fjender, et sted hvor man føler sig tryk. Disse tre elementer kan I tænke på, når I gerne vil have fx flere fugle eller planter på udearealerne.

AKTIVITET 8 *Naturbutikken – hvad skulle det være?*

Tal med børnene om, hvilken natur de kender og gerne vil have mere af. Start evt. med en tur ud i et naturområde eller en have, og tal om, hvad der er smukt, sjovt og spændende. Er det edderkoppespind, flotte blomster, bærbuske, eller er det græsmarker og vandløb? Snakken om, hvad der kan lade sig gøre, og hvad der

ikke kan, er med til at synliggøre forskellen på natur og legeplads.

Hvis I tager initiativer til en grønnere legeplads, er det sjovt at se en forskel: Hvem lever i det nye blomsterbed? Ser vi nogle fugle, vi ikke har set før? Hvad sker der med dyre- og plantelivet i vores nye »uberørte« hjørne?

INDRET UDEAREALER MED VILDSKAB OG RO

Hvis I for alvor ønsker at ændre en uniform legeplads til noget mere naturligt, er der behov for egentlige overvejelser og langsigtet planlægning samt måske helt nye tænkemåder. Det er de voksnes opgave sammen at blive enige om større ændringer. Måske kan I samarbejde med kommunens gartnere og forældrene. Stil jer selv spørgsmålet:

Kan legepladsen/haven indrettes og passes anderledes, så naturen får mere plads? Kan vi fx:

- Indrette hjørner, hvor vi lader det vilde gro og det gamle ligge?
- Have områder, hvor der er mere ro og færre børn?
- Plante områder til, hvor man ikke må gå udenfor de små stier?
- Lave stenbunker, brændestabler og stubbeområder?
- Skabe fugtige miljøer og vandpytter?

SKAB LIV PÅ LEGEPLADSEN

Nu er I klar til at invitere mere natur ind på jeres legeplads. Det kan I gøre på mange måder, herunder er en række ideer til mere natur på legepladsen.

AKTIVITET 9 *Giv plads til døde grene og naturlige kredsløb*

I kan tænke på naturen som en række kredsløb, hvor rigtig mange dyr (og svampe) lever af og i gamle og døde planter og træer. Det er her, vi mennesker udgør det helt store problem – vi kan nemlig godt lide orden, og vi laver så at sige hul i kredsløbende ved at fjerne gamle stubbe, grene, visstent græs og andet »rod« fra vores arealer. Overvej om I kan lade jeres natur rode lidt mere. Kan I (måske i samarbejde med kommunens gartner) lade et hjørne gro til, nogle grene ligge eller slå græsset lidt sjældnere? Måske kan I endda tilføje legepladsen en par gamle stubbe, en grenkompost og en stenbunke? Husk at gå på hyppige opdagelser i områderne og vær nysgerrig på, hvad der sker. Lad børnene undersøge stenbunkerne og de fugtige, halvrådne stubbe og grene for smådyr.

BRÆNDENÆLDER, TIDSLER OG MÆLKEBØTTER

Vores insekter og andre dyr er udviklet i tæt parløb med den naturlige plantevækst i Danmark gennem årtusinder. Det betyder, at nogle af de vigtigste fødekilder er de planter, vi kalder ukrudt. Brændenælde, tidsler og mælkebøtter er eksempler på vigtig mad for sommerfuglens babyer, larverne. Faktisk lever sommerfuglene det meste af deres liv som larver, så sommerfuglebuske til de voksne dyr skal suppleres med grønt larvemad.

AKTIVITET 10 *Hold sommerfuglelarver*

Hvis I har lyst at prøve at holde sommerfuglelarver i terrarie, er det meget vigtigt at lægge mærke til, hvilken plante I finder larverne på og sørge for nyt, friskt, fugtigt foder dagligt. En ide kan være, at stille grene og blade

i vand nede i terrariet. Larverne skal også have mulighed for at kravle op på fx. en gren og forpuppe sig. Hvis I vil være helt sikre på succes, kan man bestille larver af Tidsselfugl på nettet.

AKTIVITET 11 *Plant en eng til glæde for sommerfugle, bier og mennesker*

I kan også plante en blomstereng med pollen og nektar til de voksne insekter. Frøstandene kan også være populære, fx hos fugle og mus. Det er ikke lige meget, hvilke blomster man vælger. Mange fremavlede haveblomster indeholder ikke meget pollen og nektar, det er jo ikke det, man har avlet på. Mange vilde danske planter derimod sikrer naturlige kredsløb på legepladsen samtidig med, at børnene får et kendskab til vores naturlige danske flora (plan-

ter). Find et sted, hvor I ikke tramper rundt, og hvor der er lys og en sund jordbund. Riv lidt op i jorden og spred frø fra fx okseøje, kællingetand, kodriver, valmue og kornblomst. Blandingerne kan købes på nettet, hvis I ikke har tålmodighed til selv at samle frø i sensommeren.

De danske enge er generelt ikke så næringsrige, som vi er vant til i vores urtehaver, så hvis I ønsker engblomster, må I ikke gøde, men gerne vande.

AKTIVITET 12 *Plant et (frugt-)træ*

Et gammelt træ giver føde og husly til en helt enorm mængde dyr. Hvis I har mulighed for at

plante fx. et frugttræ, får I også selv lidt lækkert til maven.

AKTIVITET 13 *Vand på legepladsen*

Undersøgelser viser, at vand ofte er det, der mangler, når man ønsker at trække dyr til haver, parker og legepladser. Det er de færreste institutioner, der ønsker sig en havedam på legepladsen, men mindre kan også gøre det. Kan regnvandet ledes til små fordybninger

på legepladsen? Er der overhovedet muligheder for at en enkelt vandpyt eller to kan få lov at samle sig naturligt i ny og næ? Ellers kan I måske planere en pyt med folie i bunden, som holder på vandet. I kan også sørge for fyldte et fuglebad i den tørre tid.

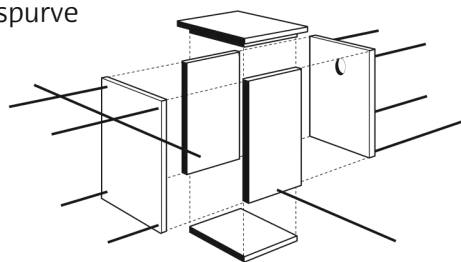
HJÆLP DET TRÆNGTE BOLIGMARKED

Hvis I gerne vil have dyr og fugle til at flytte ind på jeres arealer, og ikke bare komme forbi til ta' selv buffet på foderbrættet, skal der være boliger til dem.

skal hænge skyggefuldt og udenfor kattens rækkevidde. Byg kasser til forskellige arter, det er et spørgsmål om hullets størrelse og kassens placering i højden. Musvitter og blåmejsere er meget territoriale, så flere par nær hinanden er ikke en mulighed.

Stær og skovspurve derimod er sociale og bor gerne i kollektiver.

AKTIVITET 14 *Fuglekasser*

Mange af vores vilde fugle er det man kalder hulerugere, og de mangler levesteder, fordi der ikke er mange gamle, hule træer i vores natur mere. Derfor flytter de gerne ind i fuglekasser, som minder om deres naturlige boform. Kassen

Hulstørrelse:

- Blåmejsje 2,8 cm
- Musvit og skovspurv 3,2 cm
- Gråspurv 3,4 cm
- Stær 5,0 cm

AKTIVITET 15 *Byg insekthoteller og humlebo*

I kan bygge insekthoteller og hænge op på væggen eller stille frit, det er både dekorativt og kreativt. Der er masser af læring i at tale om, hvilke forskellige materialer, I tror, at de små dyr gerne vil bo eller lægge æg i. Det er meget sandsynligt, at en god varieret kvadratmeter uberørt rodenatur bagerst på legepladsen er ligeså populært hos dyrene, men prøv med kogler, kvas, høg og hulrum. Mange af de såkaldte enlige bier er glade for træstykker med borede huller eller hule bambuspinde, hvor de kan lægge deres æg.

AKTIVITET 16 *Et pindsvinebo*

Om vinteren går pindsvinene i hi og sover de kolde måneder væk. De gemmer sig gerne i store kvasbunker eller kompostbunker. Har I ingen af delene, kan I tilbyde en flamingokasse, som I fylder med halm, tørt græs eller blade og laver hul i. Kassen skal placeres et roligt, tørt sted.

AKTIVITET 17 *Hjælp naturen udenfor*

En helt anden mulighed er at hjælpe naturen udenfor legepladsen. Mange skoler og institutioner adopterer et naturområde, hvor de hjælper naturen, fx ved at hænge uglekasser op og fjerner uønsket vækst eller affald. Tag kontakt til kommunens natur- og teknikafdeling og hør om mulighederne.